

Iránska “Nová éra” sa nekoná

Katarína Mózová | 23. September 2009

V kontroverzných júnových voľbách doterajší iránsky prezident Mahmúd Ahmadínedžád obhájil svoj mandát. Jeho druhé funkčné obdobie, ktorého sa ujal začiatkom augusta 2009, však preň nezačalo práve najlepšie: po jeho znovuzvolení a spochybnení výsledkov volieb opozíciou v krajine vypukla najhoršia kríza od islamskej revolúcie sprevádzaná masovými protivládnyimi nepokojmi.

Hoci túto krízu vďaka podpore najvyššieho iránskeho duchovného ustál, jeho politická podpora a obľúbenosť aj v rámci vlastnej strany - Konzervatívnej aliancie, resp. jej súčasť, ktorou je Aliancia budovateľov islamského Iránu - klesá. Zlá ekonomická situácia, násilné potlačenie protestov armádou a uväznenie stoviek demonštrantov, medzi inými aj známych prominentov a účastníkov islamskej revolúcie v 1979, mu na popularite rozhodne nepridali. A predsa - aj napriek kritike, že pri zostavovaní vlády obsadil kľúčové ministerstvá svojimi „nekompetentnými, ale lojálnymi“ stúpenkami. Začiatkom septembra 2009 iránsky parlament Ahmadínedžáda podporil a vyslovil dôveru väčšine členov jeho nového kabinetu. Povolebný vývoj tiež naznačuje, že ako v domácej tak ani v zahraničnej politike Iránu sa v najbližších rokoch výraznejších zmien nedočkáme. V takom prípade Iránu hrozí, že koncom septembra voči nemu medzinárodné spoločenstvo sprísni sankcie kvôli jeho kontroverznému jadrovému programu.

Jasný víťaz?

V minulých prezidentských voľbách v roku 2005 stál vtedy relatívne neznámy Ahmadínedžád proti bývalému prezidentovi z rokov 1989-1997 a jednému z najbohatších iráncov Hášimímu Rafsandžánimu, ktorého vládu sprevádzala vlna vrážd iránskych intelektuálov, mohutné demonštrácie, korupcia a zhoršujúca sa ekonomická situácia. Ahmadínedžád vtedy vo svojej predvolebnej kampani, zameranej predovšetkým na chudobné vidiecke obyvateľstvo, sľuboval spravodlivé prerozdelenie príjmov z ropy a rozsiahly boj s korupciou. Práve za jeho vlády sa však ekonomická situácia v krajine ešte zhoršila, ceny prudko vzrástli a namiesto sociálneho programu vláda investuje do jadrového programu, zbrojenia a protiizraelskej politiky. Ahmadínedžád tak pred voľbami čelil kritike pre nevydarenú domácu aj zahraničnú politiku. A predsa sa iránski konzervatívci rozhodli nenahradiť ho iným kandidátom. V Iráne totiž prezident nie je tým, kto určuje smerovanie krajiny - rozhodujúce slovo má najvyšší duchovný vodca Alí Chameneí a skupina ľudí okolo neho. Z úradia určujú politiku Iránu, ktorá je bez ohľadu na to, kto je prezidentom, rovnaká už od islamskej revolúcie. Len pre pripomenutie: Irán bol medzi štáty tzv. Osi zla zaradený ešte za mandátu „umierneného“ bývalého prezidenta Chatámího. Ahmadínedžád skrátka predstavuje vhodnú bábkú strhávajúcu na seba a na Irán

pozornosť svojou rétorikou a presviedčajúcu Iráncov, že za ich zlú životnú úroveň môžu neprajní západní politici. Podľa oficiálnych volebných výsledkov o tom presvedčil 63 % voličov. (1)

Spochybnené voľby

Ahmadínedžádov rival, opozičný kandidát na prezidenta Mir Hosein Músaví však výsledky volieb, v ktorých ho mal v prvom kole Ahmadínedžád poraziť, spochybnil. „Rada strážcov“ - najvyšší legislatívny orgán - dokonca oficiálne priznala nezrovnalosti v priebehu volieb, nakoľko v približne päťdesiatich mestách počet odovzdaných hlasov presiahol počet registrovaných voličov. Neskôr však vyhlásila, že nezrovnalosti nie sú natoľko veľké, aby spochybnili Ahmadínedžádovo víťazstvo – hoci išlo o takmer 3 milióny zo 40 miliónov odovzdaných hlasov - a zamietla opakovanie volieb. V uliciach Teheránu a niekoľkých ďalších miest vyšli do ulíc desaťtisíce protestujúcich a stúpcov Musavího. V násilných potýčkach s bezpečnostnými silami zahynulo podľa oficiálnych údajov 30 demonštrantov, podľa opozície vyše 60. (2) Najvyšší duchovný vodca Chameneí vyhlásil, že Ahmadínedžáda vo funkcii prezidenta podporuje, lebo sú si názorovo blízki a označil ho za „odvážneho, usilovného a múdreho muža.“ Voľby označil za „zlatú stránku a začiatok novej éry v histórii Iránu“ a za „vyjadrenie podpory boju proti arogancii a odporu voči dominancie chtivých mocností“, ktoré obvinil z vyvolania „zamatovej revolúcie“ v krajine. (3)

Týždeň pred inauguračnou ceremóniou a na nátlak opozície poukazujúcej na zlé podmienky zadržovaných sa Ahmadínedžád pokúsil utíšiť nepokoje oficiálnym listom ministrom vnútra Mahmúdovi Hašémimu Šahrúdimu, v ktorom ho žiadal o prepustenie demonštrantov, proti ktorým neboli vznesené závažné obvinenia. Z takmer dvetisíc zadržaných demonštrantov vo väzbe ostalo približne 300. (4) Napriek tomu sa na slávnostnej ceremónii nezúčastnili ani Ahmadínedžádovi súperia vo voľbách ani členovia a vyše 40 poslancov opozície vrátane bývalých prezidentov Rasfandžáního a Chatámího. (5) Koncom augusta – pár dní pred hlasovaním parlamentu o novom kabinete – Ahmadínedžád vyhlásil, že všetci členovia opozície, ktorí sa aktívne podieľali na demonštráciách, budú potrestaní. (6)

Nekompetentná vláda?

Napriek tomu, že po voľbách ajatolláh Chameneí Ahmadínedžádovi vyjadril podporu, prezident sa s najvyšším duchovným viackrát dostal do sporu kvôli vlastnej personálnej politike. Už v minulosti býval Ahmadínedžád kritizovaný za časté zmeny na ministerských postoch, keď počas predchádzajúceho funkčného obdobia vymenil desiatich ministrov a dvakrát riaditeľa centrálnej banky, a tiež za ich obsadzovanie lojálnymi no nekompetentnými osobami. Preto bolo formovanie jeho nového kabinetu ostro sledované – nielen opozíciou ale aj jeho spolustraníkmia. Viacerí poslanci ešte pred zostavením vlády upozorňovali, že Ahmadínedžádovi noví ministri musia byť skúsení a

dožadovali sa toho, aby s nimi prezident nominácie najskôr prekonzultoval, čo Ahmadínedžád odmietol. (7)

Naopak, už vopred avizoval, že vo vláde bude viac mladých tvárí ako aj tri ženy – čo by predstavovalo precedens v tridsaťročnej histórii islamskej republiky. Posledná iránska ministerka Farrochrú Parsajová bola členkou vlády v rokoch 1968-1977. Na základe obvinenia z korupcie ju po islamskej revolúcii v roku 1979 popravili. Prvými ministerkami v histórii islamskej republiky sa mali stať Sousan Kešavarzová navrhnutá na post ministerky školstva, Marzieh Váhíd Dastđerdióvá v rezorte zdravotníctva a Fatmeh Adžorluová navrhnutá na post ministerky sociálnych vecí a sociálneho zabezpečenia. Viacerí iránski konzervatívni duchovní proti tomu ostro protestovali a vyzvali poslancov, aby kabinet v parlamente neschválili. (8) Ahmadínedžád pri nominácii uvedených troch žien kalkuloval. Reakcia konzervatívnych politikov sa nielenže dala predpokladať, ale ak by naozaj chcel riešiť otázku politickej participácie žien seriózne, navrhol by iné političky viacej sa zasadzujúce o práva žien. Išlo skôr o propagandu – byť tým, kto ako prvý vôbec nejakú ženu do parlamentu nominoval. Hádám najvýstižnejšie to vystihol bývalý prezident Chatámí, ktorý po hlasovaní v parlamente vyhlásil: „Islam si ženy váži. Ale to ešte neznamená, že musia zastávať vysoké funkcie“. (9)

Dva týždne po nástupe do funkcie Ahmadínedžád parlamentu predložil zoznam nominantov. Podľa vyjadrení viacerých poslancov sa predpokladalo, že parlament neschválí minimálne šesť Ahmadínedžádových ministrov. (10) Po piatich dňoch intenzívnych rokovaní a rozpráv však poslanci vyslovili dôveru 18 z 21 navrhovaných členov kabinetu. (11)

Oficiálne kvôli nedostatku skúseností neschválili Susan Kešávarzovú navrhnutú na post ministerky školstva a Fátemi Adžorluovú ako ministerku sociálnych vecí. Adžorluová však bola viacerým vplyvným politikom trňom v očiach aj kvôli verejnej podpore Abbása Palizdara väzneného kvôli obvineniam niektorých starších klerikov a ich detí z korupcie. (12) Jedinou ženou, ktorú parlament odhlasoval na ministerskej pozícii ako šéfkou rezortu zdravotníctva, tak ostala a konzervatívna politička Marzieh Váhíd Dastđerdióvá presadzujúca segregáciu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

Parlament nevyslovil dôveru ani Mohammadovi Aliabadimu nominovanému na post ministra energetiky. Neskúsený nominant na post ministra pre ropu, bývalý minister pre obchod, Masúd Mir Kazemí, bol schválený tesnou väčšinou, hoci sa predpokladalo, že ani on hlasovaním v parlamente neprejde, nakoľko ide o najdôležitejší sektor iránskeho hospodárstva podieľajúci sa až 80 % na celkových zahraničných príjmoch Iránu, druhého najväčšieho producenta spomedzi krajín OPEC, a najmä v tejto oblasti bude dopad prísnejších medzinárodných sankcií najtvrdší. (13) Na obsadenie zvyšných troch ministerských postov má Ahmadínedžád podľa ústavy ešte tri mesiace.

Minister zahraničných vecí Manúčehr Mottakí zotrvá na svojom mieste, čo naznačuje, že medzinárodná politika Iránu v najbližších štyroch rokoch svoj smer nezmení. Rovnako fakt, že ministrom vnútra sa stal doterajší šéf obrany Mustafa Muhammad Nadžár môže byť predzvesťou tvrdšej domácej bezpečnostnej politiky, ako reakcie na nedávne nepokoje.

Z pohľadu zahraničia je najkontroverznejšou nominácia a schválenie nového ministra obrany, bývalého veliteľa špeciálnej jednotky Quds Iránskej revolučnej gardy Ahmada Vahídího. Vahídí je totiž od novembra 2007 hľadaný medzinárodnou policajnou agentúrou Interpol v súvislosti s rozsiahlym teroristickým útokom na sídlo židovskej charity v Buenos Aires v Argentíne v roku 1994, pri ktorom zahynulo 85 ľudí. (14) Kontroverzný minister, ktorý za svoju prioritu považuje modernizáciu iránskych obranných kapacít, získal paradoxne pri hlasovaní najväčšiu – až 80-percentnú podporu poslancov. (15) V Iráne nie je ničím výnimočným, že sa do politickej funkcie menujú bývalí príslušníci armády na Západe hľadani alebo podozriví z teroristických útokov. Hovorca iránskeho parlamentu, Alí Laridžání Vahídího schválenie parlamentom a vyslovenie dôvery Ahmadínedžádovej novej vláde skomentoval tak, že ľudia na Západe vedia pramálo o Iráne a jeho domácej politike. „Oficiálni predstavitelia môžu mať na veci rôzne názory, ale pri ochrane Islamu, revolúcie a ľudu sme jednotní.“ (16)

Príučka pre Západ?

V rovnakom duchu sa po Ahmadínedžádovom znovuzvolení vyjadril aj sýrsky prezident Bašár al-Assad. (17) Bol však len jedným z mála najvyšších predstaviteľov iných krajín, ktorí Ahmadínedžádovi k znovuzvoleniu gratulovali. Európska únia tradičnú gratuláciu nezaslala (18) Hovorca Bieleho domu Robert Gibs Ahmadínedžáda síce označil za „legitímneho iránskeho prezidenta“, no ani americká administratíva mu k znovuzvoleniu negratulovala. (19) Politiku amerického prezidenta Baracka Obamu voči Iránu možno síce charakterizovať za viac než ústretovú, keď po nástupe do úradu vyhlásil, že jeho nová Amerika je pripravená na bilaterálne rokovania s Teheránom bez akýchkoľvek predbežných podmienok. No po viacerých odmietavých reakciách zo strany Iránu rokovať o zastavení sporného iránskeho jadrového programu Obama postavil Teherán pred ultimátum – buď do konca septembra prijmú ponuku na dialóg alebo sa vystavia hrozbe uvalenia prísnych sankcií. (20) Americký prezident si totiž uvedomuje, že nukleárny Irán predstavuje bezpečnostné riziko. Už ako prezidentský kandidát hovoril, že svet musí zabrániť Iránu získať jadrové zbrane. Septembrové ultimátum pred zavedením sankcií malo len oddialiť izraelské plány na vojenský zásah v Iráne s cieľom zničiť jadrové zariadenia v Natanz a Araku. (21) Izrealský premiér Benjamin Netanjahu totiž pred nedávnom vyhlásil, že pre Izrael v súčasnosti nie je prioritou vznik palestínskeho štátu, ale iránsky režim a jeho jadrový program. Kým podľa aprílovej správy americkej tajnej služby NIE Irán síce od roku 2007 výrazne pokročil v jadrovom výskume, no kapacity potrebné na obohacovanie uránu pre jadrové zbrane nedosiahne pred rokom 2013 (22), izraelské tajné služby

tvrdia, že Irán by mohol otestovať prvú jadrovú zbraň v priebehu 12 mesiacov a v súčasnosti len čakajú na pokyn ajatolláha Chameneiho. (23)

Začiatkom septembra predstavitelia piatich stálych členov Bezpečnostnej rady OSN a Nemecka vyzvali Irán na rokovania ešte pred začiatkom 64. Valného zhromaždenia OSN 15. septembra 2009. (24) To bude trvať do 30. septembra, kedy Iránu vyprší Obamove ultimátum. Spojené štáty už niekoľko mesiacov rokujú s Veľkou Britániou, Francúzskom a Nemeckom o rôznych možnostiach sankcií, medzi inými o zákaze ďalších zahraničných investícií, obmedzeniach činnosti iránskych bánk a firiem v zahraničí, o zákaze vstupu iránskych lodí a lietadiel do západných krajín, o sankciách voči firmám obchodujúcim s Iránom či v krajnom prípade aj o možnosti odrezať Irán od dovozu benzínu, ktorý v súčasnosti pokrýva viac ako 40 % jeho ročnej spotreby. (25) Keďže väčšina iránskeho dovozu benzínu do krajiny prúdi od švajčiarskych firiem Vitol a Glencore, švajčairsko-holandskej Trafigury, francúzskeho Totalu, British Petroleum a indickej Reliance (26), návrh zákona amerického senátora Joe Liebermana, ktorý by v prípade uvalenia sankcií trestal európske a ázijské firmy exportujúce benzín do Iránu, bol predložený americkému senátu už pred niekoľkými mesiacmi. (27) Aby takéto sankcie boli úspešné, vyžadovali by si aj účasť Číny a Ruskej federácie. V situácii, keď cena ropy spadla zo 140 USD na 40 USD za barel, je Irán, ktorého vyše 80 % príjmov pochádza z predaja ropy, v kritickej situácii, ktorá by mohla otriasť aj iránskym režimom. Je tu samozrejme aj riziko, že sa iránski politici pokúsia sankcie interpretovať ako dôvod na konfrontáciu so Západom. To by hralo do kariet izraelským politikom, ktorých povzbudilo aj vyhlásenie amerického viceprezidenta Joe Bidena, že „Spojené štáty nebudú Izraelu nič diktovať“ vo vzťahu voči Iránu. (28)

Iránsky prezident ale najmä vplyvní iránski mulláhovia tak dnes stoja hneď pred dvomi dilemami. Administratíva Baracka Obamu možno nepodnikne krok, ku ktorému sa neodhodlala ani administratíva Georga Busha mladšieho, no ekonomické sankcie, ktoré je proti Iránu rozhodnutá zaviesť či už so súhlasom alebo bez súhlasu Bezpečnostnej rady OSN v prípade, že ten odmietne rokovať o svojom jadrovom programe, na krajinu ťažko postihnutú hospodárskou krízou a nízkou cenou ropy budú mať tvrdý dopad. Kým donedávna iránski politici sankciami ospravedlňovali zlé ekonomickú situáciu v krajine, vo svetle júlových a augustových nepokojov sa zdá, že tvrdšie sankcie a ďalší pokles životnej úrovne iránskeho obyvateľstva by mohli rozšíriť rady nespokojných občanov, protestujúcich proti súčasnému režimu. Ten síce nikdy nemal problém s potláčaním a trestaním nespokojných jedincov, ale nie más. Navyše ešte nikdy nešlo o tak vysoko postavené osoby a predstaviteľov revolúcie z 1979. Obvinenie týchto „pilierov islamskej republiky“ z pokusu o vyvolanie „farebnej revolúcie“ a prílišné vyhrotenie situácie by mohlo ohroziť samotný islamský charakter štátu. A to je posledná vec, ktorú by si konzervatívni iránski duchovní želali.

Poznámky:

- 1) Black, I., Dehgahan, S.K.: Iran's supreme leader backs Ahmadinejad. The Guardian, 4.8.2009. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/03/iran-ahmadinejad-endorsed-ayatollah-kham...>
- 2) Les tensions restent vives au sein du régime iranien en dépit de premières mesures d'apaisement. LeMonde, 29.7.2009. <http://www.lemonde.fr/web/0,40-@2-3218,50-1223750,0.html>
- 3) Black, I., Dehgahan, S.K..The Guardian, 4.8.2009.
- 4) Ahmadinejad demande la libération des manifestants arrêtés. LeMonde, 28.7.2008. <http://www.lemonde.fr/web/0,40-0@2-3218,50-1223655,0.html>
- 5) Pouladi, F., Eqbali, A.: Defiant Ahmadinejad sworn in as Iran president. IranFocus, 5.8.2009. http://www.iranfocus.com/en/index2.php?option=com_content&task=view&id=18457&po...
- 6) Ahmadinejad menace de punir les chefs de l'opposition. LeMonde, 28.8.2009. <http://www.lemonde.fr/web/0,40-0@2-3218,50-1233154,0.html>
- 7) Pouladi, F., Eqbali, A.. Ahmadinejad's cabinet stirs opposition. AFP, 31.8.2009. <http://news.ninemsn.com.au/world/856435/ahmadinejads-cabinet-stirs-opposition?print=tr...>
- 8) Ahmadinejad's cabinet faces growing opposition. AFP, 31.8.2009. http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_world/view/1001903/1/.html
- 9) Iran's Parliament Approves All But Three of Ahmadinejad's Cabinet Picks. Radio Free Europe/Radio Liberty, 3.9.2009. http://www.rferl.org/content/Iran_Parliament_Approves_Most_Ahmadinejad_Ministers/1813713.html
- 10) Ahmadinejad Cabinet Looks For Rough Ride In Iran's Parliament. Radio Free Europe/Radio Liberty, 20.8.2009. http://www.rferl.org/content/Ahmadinejad_Cabinet_Looks_Set_For_Rough_Ride_In_Irans_Parliamen/1803964.html
- 11) Radio Free Europe/Radio Liberty, 3.9.2009.
- 12) Ahmadinejad facing objections to new cabinet. AFP, 18.8.2009. <http://abs-cbnnews.com/world/08/18/09/ahmadinejad-facing-objections-new-cabinet>
- 13) Critics purged as Ahmadinejad nominates new Iran cabinet. The Guardian, 20.8.2009. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/20/mahmoud-ahmadinejad-nominates-iran-cabinet>

DespiteBorders

- 14) Jones, A.: Ahmadinejad chooses wanted man for cabinet. The Guardian, 22.8.2009. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/22/ahmadinejad-appoints-bomb-suspect>
- 15) Dareini, A.: Iranian Parliament Approves New Cabinet – Ministers Include First Woman Since 1979. AP, 3.9.2009. <http://news.aol.com/article/iran-parliament-approves-cabinet/623979>
- 16) Iran's Parliament approves majority of Ahmadinejad's cabinet nominees. China View, 3.9.2009. www.chinaview.cn
- 17) Ahmadínedžádovo víťazstvo je príučkou pre Západ. SITA, 20.8.2009
- 18) EU shuns Ahmadinejad's re-election. Iran Focus, 6.8.2009. http://www.iranfocus.com/en/index2.php?option=com_content&task=view&id=18468&po...
- 19) Pouladi, F., Eqbali, A.. IranFocus, 5.8.2009.
- 20) Barthe, B.: Robert Gates défend en Israël la politique américaine d'ouverture envers l'Iran. LeMonde, 28.7.2009. http://www.lemonde.fr/web/imprimer_element/0,40-0@2-3218,50-1223483,0.html
- 21) Hider, J., Beeston, R., Evans, M.: Iran's ready to build a N-bomb – It is just waiting for the Ayatollah's order. The Times, 3.8.2009. http://www.iranfocus.com/en/index2.php?option=com_content&task=view&id=18449&po...
- 22) U.S. Intel: No iranian bomb until 2013 at earliest. 7.8.2009. http://www.iranian.ws/iran_news/publish/printer_29561.shtml
- 23) Tisdall, S.: Time is running out for Obama in Iran. The Guardian, 3.8.2009. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2009/aug/03/barack-obama-iran>
- 24) Pouladi, F., Eqbali, A.. IranFocus, 5.8.2009.
- 25) Tisdall, S.. The Guardian, 3.8.2009.
- 26) US will do what it takes to keep Iran from getting nuclear arms. Iran Focus, 3.8.2009. http://www.iranfocus.com/en/index2.php?option=com_content&task=view&id=18451&po...
- 27) Sanger, D.E.: U.S. Weighs Iran oil sanctions if nuclear talks are rejected. The New York Times, 2.8.2009. http://www.iranfocus.com/en/index2.php?option=com_content&task=view&id=18452&po...

28) Tisdall, S.. The Guardian, 3.8.2009.

DespiteBorders